

הפלסטינים לא יוותרו על עזה

שאל אריאלי

20:00, 25 באוגוסט 2022 עודכן ב-20:00, 25 באוגוסט 2022

עקוב

היחס של החברה הישראלית-יהודית לעתיד המדיני של רצועת עזה ותושביה עבר שני מהפכים היסטוריים מאז מלחמת העצמאות. הראשון, עם החתימה על הסכם אוסלו ב-1993, היה ויתור על השאיפה להפוך את הרצועה לחלק ממדינת ישראל, בשל התפכחות מהאהבה העיוורת לרצועה, שהביאה עד אז להתעלמות מהמציאות המדינית, הביטחונית והדמוגרפית. לעומת זאת, המהפך השני, שהתבטא באימוץ תפישה הרואה בעזה ישות מדינית נפרדת ועצמאית בשליטת חמאס — שעתידה אינו קשור לעתיד הסכסוך בין ישראל לפלסטינים שחיים בגדה המערבית — מעיד על התעלמות מההיסטוריה של הסכסוך ומעיוורון מדיני בנוגע להשלכות של המדיניות הנוכחית.

כבר במאוס 1949, במסגרת ועידת הפיוס בלוזאן, ישראל הסכימה ל"תוכנית עזה", שעיקריה היו: ישראל תספח את רצועת עזה על כל 100 אלף תושביה הקבועים; ובנוסף, 200 אלף הפליטים שבה יורשו לחזור לבתיהם בשטח ישראל. בתמורה תפצה ישראל את מצרים או את ירדן בשטח בהיקף שייקבע, ככל הנראה בנגב הדרומי. דוד בן גוריון פירט ביומנו בתמציתיות את שיקוליו להסכים לתנאים הנ"ל: "1. חוף עזה חשוב מאין כמוהו. 2. האדמה היא טובה, ואפשר להקים כפרי דייגים — שיש לכך גם ערך משקי וגם ערך ביטחוני. 3. שנמנע שכנות מצרים במקום הזה... 4. נמנע כניסת עבדאללה (מלך ירדן לרצועת עזה, ש"א)... — אם עבדאללה ישלוט בעזה, הוא יהיה מוכרח לדרוש מסדרון מרצועת עזה לירדן". ההצעה נדחתה על ידי מצרים ונגנזה.

מלחמת ששת הימים הציתה מחדש את האהבה לרצועה, ששני שלישים מתושביה פליטים. תוכנית אלון מ-1967 קבעה שישראל תספח את הרצועה מיד לאחר שהפליטים שבה יושבו מחוץ לתחומה. ואת מי שהעז להעלות ספקות באשר להיגיון שבתוכנית, השר ישראל גלילי דאג להעמיד על מקומו: "רצועת עזה תהיה חלק ממדינת ישראל. ולפי מיטב ידיעתי מושכל זה נאמר אף לגורמים בין-לאומיים ולגורמים מדיניים רציניים, לא רק במעמדים פומביים, אלא גם

במעמדים של משא ומתן דיפלומטי. ואינני יודע מישהו החולק על הדבר הזה, ודאי לא מפלגת הפועלים המאוחדת אשר כללה את זה בתוכנית השלום שלה מיד עם תום מלחמת ששת הימים" ("דברי הכנסת", 27 במארס, 1972).

חילופי השלטון ב-1977 לא הובילו לחילופי מדיניות בנושא עזה. ב-28 בדצמבר 1977, הציג ראש הממשלה דאז, מנחם בגין, את תוכנית האוטונומיה שלו, שעיקרה: "ביהודה, בשומרון ובחבל עזה תוקם אוטונומיה מינהלית של התושבים הערביים באזורים אלה על ידי תושביהם ובשבילם". שנה לאחר מכן, באחד משני הסכמי המסגרת שנחתמו בין ישראל למצרים בקמפ דייוויד 1978, התעקש בגין שהרצועה תישאר בשליטת ישראל במסגרת אוטונומיה (שלא יצאה לפועל עד הסכם אוסלו), ומאוחר יותר טען כי התכוון לספחה בגמר תקופת הביניים.

כאמור, הסכם אוסלו, שנחתם ב-1993, היה המהפך הראשון. ישראל הסירה לראשונה את עזה מכלל התביעות הטריטוריאליזם שלה, שיוסדרו במסגרת הסכם קבע עם הפלסטינים. במאי 1994 העבירה ישראל לאחריות הרשות הפלסטינית 80% משטח הרצועה. אריאל שרון השלים את המלאכה ואת ההתפכחות, החלקית, כשהכריז ב-2003, כשהיה ראש הממשלה, על תוכנית ההתנתקות. את ההסבר נתן בישיבת סיעת הליכוד ב-26.5.2003: "להחזיק 3.5 מיליון פלסטינים תחת כיבוש זה דבר גרוע גם לישראל, גם לפלסטינים, גם לכלכלת ישראל... היום יש 1.8 מיליון פלסטינים שארגונים בינלאומיים מכלכלים אותם. אתם רוצים לקחת את זה על עצמכם... אני לא חושב שהדבר הזה נכון". עוד אמר שרון בעניין ההתנתקות: "האמנתי וקיוויתי שנוכל להיאחז לעד... אך המציאות המשתנה בארץ, באזור ובעולם חייבה אותי להערכה אחרת ולשינויי עמדות". בקיץ 2005 פונו ההתנחלויות שברצועה על 8,000 תושביהן וצה"ל נערך מחוץ לרצועה.

ניצחון חמאס בבחירות לפרלמנט הרשות הפלסטינית ב-2006 והשתלטות הצבאית על עזה ב-2007 היו הטריגר למהפך השני שחל בתפישה הישראלית לגבי העתיד של רצועת עזה. אהוד אולמרט מיהר להטיל מצור על הרצועה כשהיה ראש ממשלה, ובנימין נתניהו, עם היבחרו לתפקיד ב-2009, אימץ מדיניות שנועדה לקבע בתודעה הציבורית כי עזה היא ישות מדינית נפרדת, שעתידיה המדיני נפרד מהעתיד המדיני של הגדה המערבית, וכל גבולותיה — בים, באוויר וביבשה — נשלטים על ידי ישראל. נתניהו הבהיר זאת היטב בישיבת סיעת הליכוד במארס 2019: "מי שרוצה לסכל הקמה של מדינה פלסטינית צריך לתמוך בחיזוק חמאס ובהעברת כסף לחמאס... זה חלק

מהאסטרטגיה שלנו — לבדל בין הפלסטינים בעזה לבין הפלסטינים ביהודה ושומרון".

הפלסטינים ערים לגמרי לכוונות הישראליות. בנאום שנשא באו"ם ב-2018, הכריז הנשיא הפלסטיני מחמוד עבאס: "לא תקום מדינה בעזה, ולא תקום מדינה בלי עזה. כמו כן, לא תקום מדינה פלסטינית עם גבולות זמניים". לאחרונה תיאר את התפישה הישראלית הזו לא אחר מאשר ארגון הג'יהאד האיסלאמי, שבעת מבצע "עלות השחר" פירסם באתר שלו הודעה שבה נאמר: "הכיבוש הישראלי מנסה לנתק את הגדה מעזה ואת ירושלים משתיהן.... הכיבוש לא רואה לנגד עיניו את 'השלם הפלסטיני', והתגובה וההתנהגות צריכות להיגזר מתוך שכנוע פנימי עמוק שקיים שלם כזה" (6.8).

תפישה פלסטינית זו של "השלם הפלסטיני", אף עונה לטענה הישראלית, לפיה לו רק ארגון החמאס היה רוצה בכך, היה מניח את נשקו והופך את רצועת עזה לסינגפור. המאבק של חמאס נוגע למושא הסכסוך כולו: פלשתינה-א"י המנדטורית. מטרתו מעולם לא היתה להקים אמירות ברצועת עזה — ששטחה 1.2% בלבד משטח פלשתינה-א"י. הוא אמנם הפגין כמה פעמים נכונות להסתפק במדינה בקווי 1967, אך צירף לכך דרישות בנושא הפליטים וההתנחלויות, שאינן מתיישבות עם הפרמטרים שעליהם ניהל אש"ף מו"מ עם ישראל.

בנוסף לכך, ישראל אכן מעוניינת שעזה תתקיים כישות עצמאית בת קיימא. כדי שזה יקרה נדרש מישראל להסיר את המצור על הרצועה ולקיים תיאום מלא והדוק בתחום האוויר, הים, היבשה, הכלכלה, התקשורת הסביבה ועוד. אך ישראל נמנעת מהסרת הסגר ואינה מאפשרת בניית נמל ימי, נמל תעופה ומעברים בינלאומיים, משום שהיא מודעת למטרות של חמאס וחוששת שהפלסטינים בגדה יאמצו את תפישתו הלוחמנית, וחוששת שחמאס יתעצם וישתלט על הייצוג של העם הפלסטיני.

התפישה החדשה שהשתרשה בקרב הציבור הישראלי, לפיה ניתן יהיה לספח רק את הגדה המערבית כדי לשמור על רוב יהודי של 60%, ולהכות בעזה כל פעם שיידרש, מבטאת עיוורון מדיני והבנה לקויה ביחס לתהליכים הצפויים בכל תרחיש סביר.

מצד אחד, ישראל תעשה כל שביכולה כדי להימנע מסיפוח הגדה המערבית על 2.8 מיליון תושביה הפלסטינים. מצד שני, כל ראשי המפלגות מימין ל"יש עתיד" הצהירו כי הם תומכים בסיפוח חלקים מהגדה (למשל בקעת הירדן), ובכוונתם לספח חד-צדדית את ההתנחלויות, שאותן הם ממשיכים להרחיב, ואת המאחזים הלא-חוקיים, שאותם הם "מלבינים" במרץ.

מחקר מעמיק ורב-תחומי על רעיונות הסיפוח שערכה תנועת "מפקדים למען ביטחון ישראל" ופורסם ב-2018, הראה כי מדובר בתהליך מתגלגל, במודל של אבני דומינו, שבסופו ישראל תיאלץ לספח את כל הגדה המערבית ולקבל אחריות על כלל תושביה. גם אם ישראל תישם אז ביחס לגדה את המודל המזרח-ירושלמי, המפלה בין ישראלים לפלסטינים, וגם אם הפלסטינים לא יגלו התנגדות למהלך — המחקר הראה שיששראל תיפגע כלכלית בשל הצורך להשקיע 52 מיליארד שקל בשנה באוכלוסייה שתסופח. וזהו אינו האתגר העיקרי שעמו תצטרך ישראל להתמודד במקרה של סיפוח.

יש להניח שלאחר הסיפוח, הפלסטינים בגדה, בהובלת הצעירים שבהם, ינהלו מאבק לשוויון זכויות מלא, כולל מתן אזרחות ישראלית (גם לתושבי מזרח ירושלים). איש לא יודע להגיד כמה זמן יארך מאבק כזה ובאיזה עוצמה יתנהל, ועד כמה ידמה למלחמת אזרחים, שתתיש ותחליש את ישראל — אך בסופו של דבר זה יקרה והפלסטינים יקבלו אזרחות ישראלית. משם כבר תקצר הדרך להשגת רוב ערבי — גם בשל ההגירה הצפויה מישראל של ישראלים רבים שלא ישלימו עם המציאות החדשה — לכינון ממשלה עם רוב ערבי, לביטול חוק השבות והלאום, לשיבת הפליטים הפלסטינים ולאיחוד מחדש של כל פלסטין על ידי צירופה של רצועת עזה.

זהו התרחיש הסביר אם ישראל תיצמד למדיניות הקיימת והתנאים באזור ובעולם יישארו דומים. על הציבור הישראלי להפנים כי עזה היתה חלק מפלשתינה-א"י המנדטורית, ותושביה רואים עצמם חלק מהעם הפלסטיני, שזהותו הלאומית נקבעה על ידי גבולות פלשתינה-א"י המנדטורית. עזה היתה ונשארה חלק מהסכסוך הישראלי-הפלסטיני ולכן חייבת להיות גם חלק בלתי נפרד מפתרון, בכל תרחיש פוליטי.

ד"ר אריאלי הוא מחבר הספר "ככה בדיוק קרה, 12 מיתוסים ישראלים על הסכסוך הישראלי-פלסטיני", עליית הגג וידיעות ספרים

לחצו על הפעמון לעדכונים בנושא:

